

ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNİN SOY KÜTÜĞÜ*

Erdem ÖZLÜK**

Özet

Modern anlamda uluslararası ilişkilerin (*ui*) miladı olarak kabul edilen 1648 Westphalia Antlaşması'ndan günümüze, uluslararası ilişkiler hem kapsadığı alan hem de ilişkiyi anlamlı kılan kurucu özneleri bakımından daha geniş bir yelpazede anlam ifade etmektedir. Özellikle XX. yüzyıl ile özdeşleştirilen kırılmaların da etkisi ile uluslararası ilişkileri açıklamak giderek zorlaşırken birim, yapı ve süreç arasındaki ilişkileri analiz etmek de güçleşmiştir. Uluslararası ilişkilerin daha karmaşık bir hal alması ile bu ilişkilerin mantığının anlaşılması adına teorik zemin de belirlemeye başlamıştır. Ancak, bu dönüşüm sosyal bilimlerin diğer alanları ile karşılaştırıldığı zaman daha geç hayat bulmuş ve Uluslararası İlişkiler disiplini I. Dünya Savaşı sonrasında özerkliğini kazanabilmiştir. Bununla birlikte, disiplinin özerkliğine rağmen hâlâ tam anlamı ile özgün olamadığı tartışılmaktadır. Bu tartışmaları anlamak adına öncelikle disiplinin tarihini iyice özümsemek ve disiplinin epistemik zemini ile formasyonunu etkileyen unsurları kavramak gerekir. Bu çalışmada, bir ilişki türü olarak uluslararası ilişkilerin tanımlanmasına yönelik sorunlara değinilerek disiplinin ne zaman doğduğu sorusuna yanıt aranacaktır. Ayrıca, disiplinin “görece zengin” teorik alt yapısına ve “Büyük Tartışmalar”ına vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler Disiplini (Uİ), uluslararası ilişkiler (*ui*), Uluslararası İlişkiler Tarihi, Büyük Tartışmalar.

Abstract

The meaning of the international relations (*ir*) has expanded both by means of the field it covers and by means of its founding subjects since 1648, the year of the Westphalia Treaty accepted as the birth date of modern *ir*. Interpreting *ir* has become difficult while analyzing the relations between unit, structure and process getting tough especially due to the impact of ruptures identified with the 20th century. As *ir* gets complicated, the theoretical ground aiming to explain the logic behind these relations has begun to surface. Yet, when compared with other disciplines of the social sciences, the IR has relatively received heart's blood sooner and

* Bu makale Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen “**Uluslararası İlişkiler Disiplininde Gelenekselcilik, Davranışsalcılık Tartışması ve Çağdaş Uluslararası İlişkiler Teorilerine Etkisi**” adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünün güncelleştirilmiş özetidir.

** Arş. Gör. Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler

could gain its autonomy after the World War I. However, it is still debated that the discipline lacks authenticity in full meaning despite its autonomy. In the name of understanding these discussions, before all, one needs to internalize IR history thoroughly and comprehend the elements affecting the epistemic basis and formation of the discipline. In this study, while touching upon the problems related with defining *ir* as a type of relation, the question regarding the birth of the discipline will be the main focus. Moreover, the “relatively rich” theoretical background of the discipline and its “great debates” will be emphasized.

Keywords: Discipline of International Relations (IR), international relations (*ir*), History of International Relations, Great Debates.

Giriş Yerine: Disiplini Tanımlamak

Modern anlamda uluslararası ilişkilerin, yaygın kanıya göre, XVII. yüzyılda cereyan etmeye başladığı ve sosyal birimler arasındaki en karmaşık ve yoğun ilişki türü olduğu kabul edilmektedir. Uluslararası ilişkilerin¹ miladı olarak kabul edilen 1648 Westphalia Antlaşması’ndan günümüze, uluslararası ilişkiler hem kapsadığı alan hem de ilişkiyi anlamlı kılan kurucu özneleri bakımından daha geniş bir yelpazede anlam ifade etmektedir. Özellikle XX. yüzyıl ile özdeşleştirilen kırılmaların da etkisi ile uluslararası ilişkileri açıklamak giderek zorlaşmış; birim, yapı ve süreç arasındaki ilişkileri anlamak ve analiz etmek güçleşmiştir. Uluslararası ilişkilerin daha karmaşık bir hal alması ile bu ilişkilerin mantığını anlayabilecek, dünya politikalarını analiz edebilecek bir açılıma, sorunların nedeni ve çözümüne dair en geçerli reçeteye sahip olduğunu savunan teorik zemin de belirmeye başlamıştır. Ancak bu dönüşüm sosyal bilimlerin diğer alanları ile karşılaştırıldığı zaman uluslararası ilişkiler çalışmalarında geç hayat bulmuş ve Uluslararası İlişkiler disiplini I. Dünya Savaşı sonrasında otonomisini kazanabilmiştir. Bununla birlikte, disiplinin özerkliğini kazanmış olmasına rağmen hala tam anlamı ile özgün olmadığını tartışılmaktadır.

Peki, bu söylem ne kadar doğrudur? Bu çalışmanın kaleme alınmasının temel gayesi bu soruya yanıt aramaktır. Özgün bir disiplinden bahsedebilmek adına öncelikle disiplinin hem diğer çalışma alanlarından ayrıldığı sınırlarının netleşmesi hem de o disipline ait çalışma birimleri (aktörler ve roller), yapı ve sürecin tanımlanmış olması gerekir (*ontoloji*)². Disiplin mensuplarının bu ontolojiyi nasıl algıladığını ve analiz ettiğini gösteren *epistemik* ze-

¹ Uluslararası İlişkiler, ilk harfleri büyük yazıldığı zaman bir disipline, küçük yazıldığı zaman ise bir ilişki türüne refere eder. Bu durum bir harf oyunuymuş gibi görünse de önemli bir ayrımı gösterir ve çalışma içerisinde bu ayrım göz önünde tutulmuştur.

² Buradaki ontoloji tanımı Dessler’den esinlenerek yapılmıştır (Dessler, 1989: 445).

min, disiplinin varlığı için ikinci şarttır. Öte yandan epistemik zemin üzerinde disiplin mensuplarının ontolojiyi nasıl ele aldıkları ve epistemik zeminde hangi yöntemleri kullandıklarına dair sorunsalın varlığı şarttır: *metodoloji*. Ayrıca, bunlara ek olarak akademiyanın iletişimi ve disiplindeki bilgi birikimi için, *terminolojinin* yerleşmiş olması gerekir. Bu dört gösterge üzerinden değerlendirildiğinde Uluslararası İlişkiler'in gerçek anlamda bir disiplin olduğunu söyleyebiliriz.

Ancak disiplinin tarihine baktığımızda (ki çalışmanın odak noktalarından biri de bu tarihi ele almaktır) ontolojik, epistemolojik, metodolojik ve terminolojik açıdan disiplinin (*özerkliği değil*) özgünlüğü tartışılabilir. Öncelikle disiplin, ilk yıllarından bugüne epistemik, metodolojik ve ideolojik olarak parçalanmış bir durumdadır (Brecher, 1999: 214). Bu durum disiplinin temel çalışma konularının netleşmesini engellemektedir (Morgenthau: 1970: 114). Öte yandan disiplindeki teorik tartışmaların öz olarak Uluslararası İlişkiler çalışanlarının bir ürünü olduğunu da söyleyebilmek zordur. Disiplinin tarihinde adı geçen teorilerin hiçbiri doğrudan Uluslararası İlişkiler'de kullanılmaya başlanmamış, sürekli olarak ithal edilmiştir. Bu bir sıkıntı ise, bu sıkıntının aslında tüm sosyal bilimler için geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte bu tablo Uluslararası İlişkiler disiplinde biraz daha belirgindir ve birçoğunun iddia ettiğinin aksine disiplinin *inter/ multidisipliner* yapısı Uluslararası İlişkiler öğrencileri için (ki bunun içine akademisyenler, pratiğini icra edenler ve tabi ki her türlü öğrenciler de dâhildir) önemli sıkıntıların yaşanmasına yol açmaktadır.³

Bu sıkıntıyı hafifletmek adına öncelikle disiplinin tarihini iyi özümsemek ve disiplinin epistemik zeminini ve formasyonunu etkileyen unsurları görmek gerekir. Bu anlamda bu çalışmada öncelikle bir ilişki türü olarak uluslararası ilişkilerin tanımlanmasına yönelik sorunlara kısaca değinilecek daha sonra disiplinin tarihi ele alınacak ve disiplinin ne zaman doğduğu sorusuna yanıt aranacaktır. Teoriyi ötelemek, ihmal etmek pratiği sakat bırakmak anlamına geldiği için genç disiplinin “görece zengin” teorik alt yapısına ve tartışmalarına kısaca değinilecektir. İdealizm-Realizm tartışması ile çıkılan yolda, bugün hangi noktada olduğumuz genel hatları ile tartışılacak ve nihai olarak disiplinin tarihi teorik tartışmalar üzerinden de analiz edilecektir.

³ Linklater ve MacMillan biraz ironik bir dille 1960'larda Uluslararası İlişkiler alanında uzmanlaşmak isteyen öğrencilerin işinin çok kolay olduğunu ancak bugün bu durumun değiştiğini belirtiyorlar (Linklater&MacMillan, 1995: 1).

I. Bir İlişki ve Disiplin Türü Olarak Uluslararası İlişkiler

İki birim arasındaki karşılıklı etkileşim olarak tanımlanabilir ilişki. İnsanoglu ilk insandan beri pratikte, Aristo'dan beri *zoon politikon* ile praxiste sosyal bir varlık ise; insan ve ilişkinin iç içe olduğunu söylemek totoloji gibi görünse de bir gerçekliği yansıtır aslında. Bu gerçeklik farklı kalemlerde farklı şekillerde dile getirilmiş, konjonktürel koşulların da etkisi ile ilişki ve ilişki ağları da çeşitlenmeye başlamıştır. Bu çeşitlilik bilim ve bilgi algılamasını da doğrudan etkilemiştir. Hatta “sosyal bilimler; birimler, yapılar ve süreç arasındaki ilişkileri anlamak, açıklamak ve analiz etmek adına ortaya çıkmıştır” (Wendt, 1992: 422) önermesi aksak olmakla birlikte yanlıştır. Konusuna ve kurucu öznesine göre çeşitlenen ilişkilerin belki de en karmaşık ve kapsayıcılarından birisi uluslar arasındaki ilişkilerdir. Bu tanımlama ilişkinin kurucu öznesi⁴ olarak ulusu seçtiğimizi gösterse de aslında bu ilişkinin öznesi bireyden başlayıp devlete/ulus-devlete kadar uzanan geniş bir yelpazeye refere eder. Yelpazenin bu kadar genişlemesi henüz olmasa da çok yakın bir gelecekte uluslararası ilişkiler isimlendirmesinin anakronik yanını açığa çıkaracak ve belki de ‘küresel ilişkiler’ nitelemesi benimsenmeye başlayacaktır. Nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın -şu an ki kullanımı ile- uluslararası ilişkiler nevi şahsına münhasır özellikleri ile diğer ilişki türlerinden ayrılmaktadır. Ayrımın en keskin yeri, bu ilişki türünün kapsama alanı ve kurucu öznesidir.

Uluslararası ilişkiler; derinliğine inmeden, düz bir okuma yapıldığında uluslar arasındaki ilişkiler olarak tanımlanabilir. Ancak, bu tanımla yola çıkmak birçok etkeni ve aktörü otomatikman dışarıda bırakmak demektir. Ulus-devletleri içeren, diğerlerini dışlayıcı, salt semantik bir kurgu olan bu tanımla daha da genişletmek/analitik hale getirmek adına yapılması gereken ilk iş, *uluslararası* kavramının evrimini kısaca gözler önüne sermek ve bir ilişki türü olarak uluslararası ilişkilerin biyografisine kısaca göz atmaktır.

Uluslararası ilişkilerin tarihi yazılırken, geleneksel literatürde milat; egemen devletler arası ilişkilerin başladığı zaman dilimi seçilir. Aslında bu bakış açısında anlatılan şey uluslararası ilişkilerin tarihi olmaktan çok, ulus-devletlerin biyografisidir. Bu maksatlı yazımı referans olarak alırsak; modern anlamda ulus-devletlerin kurulması ve devletler arası sistemin yerleşti-

⁴ Burada bir diğer özne olan “arası” (*inter*) sözcüğüne de değinmek gerekir. “Arası” sözcüğü uluslararası ilişkiler tanımlanırken hep ihmal edilmiştir. Bu konuda oldukça detaylı bir çalışma kaleme alan Kratochwill, “arası” sözcüğünün “etkileşimi içeren, ortak çıkarları keşfeden ve kimlikleri şekillendiren” bir rol oynadığına dikkat çekmektedir (Kratochwill, 2007: 498).

rilmesi, XV. ya da XVI. yüzyıla kadar götürülebilir (Arrighi, 2000: 68; Olson&Sondermann, 1966: 25). Ancak, 1648 Westphalia Antlaşması hem kurumsal oluşumu hem de pratik sonuçları bakımından net bir tarih olması hasebiyle asıl milat noktası olarak kabul edilmelidir.⁵ Mutlaka ki bu söylem, XVII. yüzyıldan önce uluslar arasında ilişkiler olmadığı anlamına gelmiyor. Tarihsel olarak uluslararası ilişkileri nasıl tanımladığımız ile ilgili olarak onun miladını Sümer Site devletleri arasındaki ilişkilere kadar götürebilmek mümkün (White, 1997: 251). Yine Kadeş Antlaşması, Thucydides'in *Peloponezya Savaşları Tarihi* adlı çalışması, Kautilya'nın kaleme aldığı *Arthashastra*,⁶ Sun Tzu'nun strateji ve askeri taktikler konusunda kaleme aldığı *Savaş Sanatı* klasiği, Konfüçyüs ve Mencius'un, Wilson ve Nehru'yu müjdeleyen etik ve politikaya yönelik açıklamaları (Yunping, 2005: 20. Hwang, 1979: 202), Antik Yunan ve Helenistik dönem siyaset felsefecilerinin çalışmaları, -modern anlamda olmasa da- uluslararası ilişkilerin cereyan ettiğinin en büyük göstergeleridir (Olson&Groom, 1991: 1-7). Bu örnekleri artırabilmek, Orta Çağ Hristiyan ve İslam dünyasının uluslararası ilişkilere yönelik tezlerini/yaklaşımlarını ve Machiavelli'nin çalışmalarını da bu kapsamda değerlendirmek mümkün. Ancak, bu ilişki ve ilişki ağları uluslararası ilişkilerin temel kurucu öznesi olan ulus ve/veya devlet araçlarından yoksun olduğu için genellikle modern anlamda uluslararası ilişkilerin 1648 yılında imzalanan Westphalia Antlaşması ile başladığı kabul edilmektedir.

Bu tablodan da anlaşılacağı üzere tarihsel olarak uluslararası ilişkiler çok eskilere uzanmakla birlikte bir kavram olarak 'uluslararası'nın (*international*) kullanılması, XVIII. yüzyılın sonuna tekabül eder. F. Halliday kavramın ilk kez 1780 yılında kullanıldığını ileri sürer (Halliday, 1990: 503). Ancak genellikle Fransız İhtilali'nin patlak verdiği yılda Jeremy Bentham'ın bu kavramı *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation* adlı çalışmasında kullandığı iddia edilir (Polat, 2000: 1). Kavramın ne zaman kullanıldığı ile ilgili oйдаşma yoktur. Örneğin S. Conway 1782 yılında Bentham'ın, Lord Ashburton'a yazdığı mektupta uluslararası hukuk kavra-

⁵ Westphalia Antlaşması, modern anlamda uluslararası ilişkilerin başlangıç noktası olarak yaygın şekilde kabul edilmekle birlikte, başta Barry Buzan ve Richard Little olmak üzere disiplinin önde gelen bazı temsilcileri Westphalia Antlaşması'na bu denli sık vurgu yapılmasının hem uluslararası ilişkilerin hem de uluslararası sistemin farklılıklarını ve dinamiklerini görmemizi engellediğini savunmaktadırlar. Daha ayrıntılı bir değerlendirme için bakınız, (Stirk, 2005: 153-172).

⁶ Kautilya, danışmanlığını yaptığı prens Chandragupta Maurya'ya savaş ve diplomasi konularında verdiği tavsiyeler ile Machiavelli'nin öncülü ve Realistlerin Thucydides'den sonra en sık referans verilen ikinci ismi konumundadır (Boesche, 2003: 9-38).

minı kullandığını öne sürüyor (Conway, 1987: 793). Aslında Jeremy Bentham'dan çok önce Richard Zouche, 1650 yılında *Judicii Fecialis sive Juris Inter Gentes Explicatio* adlı çalışmasında Latince'de de aynı anlama gelen *inter-gentes* kavramını kullanmıştı (Campbell, 2003: 26). Kavramın ilk başlarda hem Bentham hem de Zouche tarafından uluslararası hukuk ve devletlere atfen kullanılması ve o dönemler için hâkim aktörün devlet ya da türevlerinin olması, *uluslararası* kavramının kullanıldığı yerde sadece ulus-devletler arası (*inter-states*) ilişkileri anlamamıza yol açmıştır (Cox, 2007: 515). Devletin dışındaki diğer aktörlerin arasındaki etkileşimi tanımlamak için ise genellikle dünya politikası (*world politics*) kavramı kullanılmıştır (Viotti&Kauppi, 1993: 1). Bu aksak kullanım, 1990'lı yılların başına kadar neredeyse hiç tartışılmadan benimsenmiştir (Gaubatz, 2001: 164). Ancak uluslararası ilişkileri hala Thucydides'in kaleminden dökülenler ile okumak, Uluslararası İlişkiler öğrencilerinin okuma yetisini köreltiyor, eski kullanımların yaftasından kurtulmak için yenilerine duyulan ihtiyaç her geçen gün artıyordu. Bu anlamda transnasyonel ilişkiler (*ulusaşırı/ulusaşan-transnational*) ya da küresel ilişkiler (*global relations*) nitelemesi daha makul bir kullanım olabilir (Burchill, 2001: 10).

Sonuç olarak uluslararası ilişkiler, gelişen ve değişen anlamı ile birlikte sadece devletlerin değil diğer aktörlerin ya da aktör adaylarının da birbirleri ile olan karşılıklı etkileşimi olarak tanımlanır. Bu etkileşim içinde, politik olandan, kültürel, ekonomik, sosyal ve hatta sportif olana kadar uzanan yelpazede birçok unsuru barındırmaktadır. Bugünün uluslararası ilişkileri hiç olmadığı kadar geniş bir alana hitap etmekle birlikte bundan sonrası içinde aynı ivmenin görüleceğini söylemek kehanet olmasa gerek.

Kabaca böyle tanımlanabilecek uluslararası ilişkiler, sınırlı bir alan ve sınırlı birim arasında 1648'den başlayarak kapsamını genişletmiştir. Bu durum birimlerin sayısının artmasına, sorunların daha karmaşık bir hale bürünmesine, çatışma ve işbirliği alanlarının artmasına yol açmıştır. Dönüşümü, değişimi, sorun ve çözümleri algılamak giderek zorlaşıyor, Antik Yunan'dan beri gelen bilim algısı, bu manzarayı resmetmekte zorlanıyordu. Yeni bakış açlarına ve bu bakış açılarını anlamlı kılacak, bütünleştirecek, teorize edecek yeni disiplinlere ihtiyaç hâsıl olmuştu. Özellikle Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'nin pratikte, Aydınlanma projesinin de teoride getirdikleri sosyal bilimlere kökten etkiledi. Antik Yunan'dan beri belirli bir uzmanlaşmanın olmadığı sosyal bilimlerde uzmanlaşma ve artık belirli bir konu üzerinde yoğunlaşma görülmeye başlandı. XIX. yüzyılın sonları ile

birlikte özgün bir Tarih, Hukuk, Sosyoloji ve Siyaset Bilimi disiplinleri eş zamanlı olarak sınırlarını netleştirmeye başladı (Brown&Ainley; 2005: 20).

Ancak özgün ya da ayrı bir disiplin olarak Uluslararası İlişkiler'in doğuşu, sosyal bilimlerdeki diğer disiplinler ile karşılaştırıldığında oldukça geç bir zaman dilimine tekabül eder. Bu söylem, uluslararası ilişkiler alanında disiplin doğmadan önce herhangi bir çalışma yapılmadığı anlamına kesinlikle gelmez. Uluslararası ilişkiler konusundaki çalışmalar, çoğunlukla Siyaset Bilimi, Felsefe, Hukuk ve özelde de Diplomasi/Siyasi Tarih alanlarında yapılmıyordu (Schmidt, 2002: 6). Bu, eğer bir sorun olarak nitelendirilir ise böylesi bir sorunun ortaya çıkmasında; bir ilişki türü olarak bugünkü anladığımız şekilde uluslararası ilişkilerin ilk sinyallerinin oldukça geç gelmeye başlaması, başta siyaset bilimciler olmak üzere sosyal bilimlerin devlet teorisi üzerine yoğunlaşması, sosyal bilimlerdeki birçok akademisyenin normatif sorunsallarla uğraşmaktan kaçınarak sürekli ampirik sorunsallarla uğraşmaları (Smith, 2003: 234), daha özgün bir çalışma ortamı ve akademik özgürlük unsurlarını taşıyan epistemolojik bir katkının (yani ABD'nin⁷) oldukça geç gelmesi (Hoffmann, 1969: 30–35), temel gerekçeler olarak sıralanabilir. İşte bu sebeplerden ötürü Uluslararası İlişkiler'in doğuşu, ancak XX. yüzyılın ilk çeyreğine denk düşer. Ancak, bugün hala Uluslararası İlişkiler'in formasyonundan ve otonomisini ilan etmeden önceki geçmişinden aldığı miraslardan dolayı özgün bir disiplin olmadığını; disiplinler arası (*inter-discipline*) bir yapısının olduğu sıklıkla karşılaşılan bir vurgudur (Hollis&Smith, 1990: 16).

II. Uluslararası İlişkiler Disiplininin Tarihi

İnsanlık tarihinin o güne dek şahitlik ettiği en büyük savaş olan ve hem oluşumu/gelişimi, hem de sonuçlarıyla birçok alanda kırılmalara sebebiyet veren I. Dünya Savaşı, bir disiplin olarak Uluslararası İlişkiler'in gelişiminde de çok önemli bir rol oynamıştır (Little, 1999: 202; Arıboğan, 1998). Daha doğru bir okuma ile Uluslararası İlişkiler disiplini, I. Dünya Savaşı'nın bir ürünüdür (Dunne, 1996: 1; Dunn, 1948: 145). I. Dünya Savaşı, savaşın devletlerin dış politikalarında başvurabilecekleri rasyonel bir araç olmadığını, sistemin bazen liderlerin bile kontrol edemeyeceği bir hal alabileceğini, savaşın aslında devlet adamları arasındaki iletişim eksikliğinden kaynaklan-

⁷ Ancak, bu katkı ilk etapta saman alevi etkisi yaptı, çünkü ABD'nin I. Dünya Savaşı'na girdikten sonra tekrar izolasyonist politikalar izlemesi, paralel olarak ABD'de konu ile ilgilenenleri de etkilemiştir (Smith, 2000: 376–378; Krippendorff, 1989: 33–34).

dığını ve son olarak da demokrasinin yerleşmemesinin savaşı ateşleyen bir unsur olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koydu (Hollis&Smith, 1990: 18). Savaştan alınan derslerin bir uzantısı olarak, insanlar bir daha benzer felaketleri yaşamamak adına bu tür felaketlerin önüne nasıl geçebiliriz sorusu üzerinde yoğunlaşmaya başladılar. Sorunun çözümü için öncelikle uygun bir zeminin yaratılması gerekiyordu. İşte bu noktada zaten hali hazırda birikimlerin de etkisi ile Uluslararası İlişkiler disiplini otonomisini ilan etti (Stearns vd, 2005: 10–12; Arı, 2002).

Disiplinin I. Dünya Savaşı'ndan sonra doğduğu yaygın bir şekilde kabul edilmekle birlikte disiplinin tarihi ile ilgili farklı zaman dilimlerini milat olarak alanlarda yok değildir. Bazıları miladı I. Dünya Savaşı'nın öncesine, bazıları ise II. Dünya Savaşı sonrasına kadar uzandırırılar. Örneğin P. Potter Uluslararası İlişkiler'e yönelik çalışmaların tarihinin XIX. yüzyılın ortalarına kadar götürülebileceğini savlar.⁸ Potter ile aynı çizgide yer alan B. Schmidt ise özellikle Amerika'da Uluslararası İlişkiler çalışmalarının sanılan aksine XX. yüzyılda değil ondan bir asır önce başladığını iddia ederek, Columbia Üniversitesi'nde Francis Lieber ve John Burgess'in, Yale'de Theodore Woolsey'in özellikle devlet teorisi üzerine çalıştıklarını ve bu akademisyeninde dâhil olduğu bir grup siyaset bilimcinin o dönemler için iç ve dış politika arasında keskin bir ayırım yapmadıklarını belirtiyor (Vitalis, 2005: 162–170). Özellikle 1857'de Columbia Üniversitesi'nde F. Lieber, Tarih ve Siyaset Bilimi bölümünün kuruculuğunu yaparken, J. Burgess ise 1880'de Siyaset Bilimi bölümünü kurdu. Hem Lieber hem de Burgess'in çalışmalarında uluslararası ilişkilerin reel-politik bir perspektifte ele alındığını görmekteyiz. XIX. yüzyılda disiplinin kuruluşu için temel teşkil eden en önemli gelişmelerden biri de 1859'da Oxford'da uluslararası hukuk ve diplomasi profesörlerinin öncülüğünü yaptığı *Chichele Chair of International Law and Diplomacy* kürsüsünün kurulmasıdır (Neumann, 2003). Bu gelişmenin hemen ardından 1869'da ilk uluslararası hukuk dergisi Rolin-Jacquemyns editörlüğünde yayın hayatına başladı (Abrams, 1957: 361). Yine bu gelişmelerin bir uzantısı olarak, 1903 yılında *American Political Science Association*'ın (APSA) tesis edildiğini belirten Schmidt, APSA'nın uluslararası hukuk ve

⁸ Fakat Potter o dönemdeki çalışmaların daha çok siyaset bilimi ve uluslararası hukuk dâhilinde yapıldığını vurgulamaktan da geri kalmaz. Potter'e göre, 1852 yılında Profesör Lathrop tarafından Wisconsin Üniversitesi'nde, 1875 yılında Profesör Torrey tarafından Harvard ve Columbia Üniversitelerinde, siyaset bilimi kürsüsünde uluslararası hukuk dersleri, 1850 yılında ise siyaset felsefesi alanında *Law of Nations* başlığı altında Yale Üniversitesi'nde de dersler veriliyordu (Potter, 1923: 386).

uluslararası politika, emperyalizm ve kolonyal yönetimlerle ilgili çalışmalar da önemli katkılarda bulunduğunu ifade etmiştir (Schmidt, 1998: 440; Schmidt, 2001: 118).

Schmidt'in dışında sadece üniversite bünyesinde değil bizatihi politika yapıcılar arasında da disiplinin kurucu tartışması olarak adlandırılan İdealizm-Realizm tartışmasına benzer ayrımların olduğunu ifade eden Richardson da disiplinin tarihini daha eskilere uzandırmaktadır. Richardson'a göre, Liberalizm/İdealizm ile Realizm arasındaki tartışma teorik meselelerden ziyade spesifik konularda, İngiltere ve ABD'de XIX. yüzyılda görülmeye başlamıştır. Örneğin Clay ve Adams, Cobden ve Palmerston, Gladstone ve Disraeli arasındaki müdahale, savaş, insan hakları gibi konular teorik olmaktan çok politik birer manifesto niteliğini taşımakla birlikte bu alanda çalışanlara önemli bir birikim bırakmıştır (Richardson, 2001: 65).

Uluslararası İlişkiler'e yönelik ilk çalışmaların I. Dünya Savaşı'ndan sonra değil yüzyılın hemen başında hayata geçirildiğine dair Olson ve Groom da, Schmidt ile aynı düşünceyi paylaşmaktadır. Olson ve Groom'a göre, 1900 yılında Paul S. Reinsch tarafından kaleme alınan '*World Politics at the End of the Nineteenth Century*' adlı çalışma doğrudan Uluslararası İlişkiler'e yönelik ilk çalışma niteliğini taşımaktadır.⁹ Yine Uluslararası İlişkiler çalışmalarına büyük oranda yer veren ilk dergi olan *International Conciliation* ve ayrıca *Journal of Race Development* 1911 yılında yayın hayatına başlamıştır (Long&Schmidt, 2005: 6).

Çalışmalar kurumsal anlamda da hem savaştan önce hem de savaş esnasında hayata geçiriliyordu. Bu sürecin bir parçası olarak, 1910 yılında Edwin Ginn tarafından Boston'da kurulan *International School of Peace*, savaş ve savaşın yıkıcılığı konusunda insanları bilinçlendirmeyi ve uluslararası barışı tesis etmeyi kurucu misyon olarak benimsemişti. Bu okul daha sonra *World Peace Foundation*'a dönüştürüldü (Holcombe, 1965: 1-9). Aynı dönemde İngiltere'de 1913 yılında *British League of Nations Society* ve *Union for Democratic Control*, 1915 yılında *The American League to Enforce Peace*, savaş henüz sona ermemişken 1916 yılında Hollanda'da *Organisation Centrale pour une Paix Durable* ve aynı yıl Fransa'da *Association de*

⁹ Wisconsin Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi doktoru olarak çalışan P. S. Reinsch tarafından kaleme alınan bu çalışma 5 ana bölümden oluşmakta her bölüm kendi içinde toplamda 20 alt başlığa ayrılmaktadır. Emperyalizm ilk bölümün konusu iken, Çin ikinci ve üçüncü bölümün, Almanya'nın emperyalizmi dördüncü ve ABD'nin Doğu politikası da kitabın beşinci bölümünü oluşturmaktadır (Reinsch, 1900).

la Paix par le Droit kuruldu. Savaşın sona ermesinden önceki son büyük gelişme ise Uluslararası İlişkiler adını taşıyan ilk kitabın basılmasıydı. Bu kitap 1916 yılında Arthur Greenwood, A. J. Grant, J. Hughes, J. D. Kerr, F. Urquhart, derlemesi olan ‘*An Introduction to the Study of International Relations*’ adıyla yayımlandı.¹⁰ Amerika’da ise uluslararası ilişkiler adını taşıyan ilk kitap 1922 yılında E. A. Walsh’ın editörlüğünde yayınlanan, *The History and Nature of International Relations*’dır (Finnegan, 1971: 9).¹¹

Her ne kadar bu çalışmalar ve kurumsallaşma çabaları özgün bir disiplinin doğuşunu sağlayamamış olsa da gelecek dönem Uluslararası İlişkiler çalışmaları için gerekli/yeterli zeminin oluşmasında önemli rol oynamıştır. Savaş, bu çalışmaların yetersiz olduğunu ve çalışmaların boyutunun ve içeriğinin daha da genişletilmesi gerektiğini ortaya koydu. I. Dünya Savaşı sonrasında daha önceki çalışmaların aksine yeni dönem çalışmaları yakın dönem tarih ve güncel politik meseleler üzerinde yoğunlaşmaya başladı. Yani bir başka ifade ile akademiyanın retrospektif bakışı demode olmuş (Buzan&Little, 1994: 235), bu bakış açısı yerini geleceğe yönelik açılımlara bırakmıştı. Zira ortada büyük bir savaş ve savaşın getirdiği yıkım vardı, soruna çözüm bulmak her şeyden daha öncelikli bir konumdaydı (Gelber, 2006).

Uluslararası İlişkiler disiplininin Siyaset Bilimi, Tarih, Felsefe ve Hukuktan ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkmasında geçmişten gelen Uluslararası Hukuk ve Diplomasi Tarihi çalışmalarının çok büyük etkisi olmuştur (Thompson, 1967: 150). Disiplinin formasyonunu etkileyen bu durum, öte yandan II. Dünya Savaşı sonrasına kadar özgün bir disiplinin doğmadığı yönünde eleştirilerin temel gerekçesini oluşturmaktadır. Ancak disiplin, diplomasi tarihi ve uluslararası hukuk mirasının dışında İdealizm’in, bir o kadar Realizm’in ve çok azının göz önünde bulundurduğu Marksizm’in dış politikaya dair yazımından doğrudan etkilenmiştir (Olson&Groom, 1991: 50).

¹⁰ A. J. Grant’ın editörlüğünü yaptığı kitap 6 bölümden oluşmaktadır. İlk iki bölümde savaş, barış ve savaşın nedenleri üzerinde durulmuş, üçüncü bölümde uluslararası ekonomik ilişkiler, dördüncü bölümde uluslararası hukuk, beşinci bölümde az gelişmiş ülkeler son bölümde ise özgürlük konusu ele alınmıştır (A. J. Grant vd, 1916). Uluslararası ilişkiler adını taşıyan ikinci kitap ise 1919 yılında David P. Heatley’in kaleme aldığı ‘*Diplomacy and the Study International Relations*’dır. Heatley ekleri ile birlikte toplam 318 sayfalık kapsamlı çalışmasında tarihçi olmasından ötürü, uluslararası politika ya da uluslararası ilişkiler çalışması yapmaktan çok, diplomasi tarihi çalışması yapmıştır (Heatley, 1919).

¹¹ On bölümden oluşan ve oldukça kapsamlı olan Walsh’ın editörlüğünü yaptığı bu kitap; diplomasi tarihi, uluslararası hukuk, ekonomi ve Latin Amerika, Uzak Doğu ve ABD’nin uluslararası ilişkilerdeki rolünü analiz etmiştir (Walsh, 1922).

XIX. yüzyıldan beri gelen başta siyaset bilimi olmak üzere hukuk, diplomasi tarihi ve felsefenin epistemik katkıları, kitapların, üniversitede kurulan bölümlerin ve diğer faktörlerin katkısı ve I. Dünya Savaşı'nın yadsınmaz etkileri sonucunda Uluslararası İlişkiler'e yönelik ilk kürsü, David Davies tarafından 1919 yılında Galler-Aberystwyth'de *University College of Wales*'de kuruldu (Smith, 1994: 14; Duchene, 1973: 61; Porter, 2002). Dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson'un adına atfen kurulan bu kürsünün (*Wilson Chair of International Politics*) başkanlığına da Alfred Zimmern getirilmişti (Roberts, 1991). Bu tarihten önce, daha öncede zikredildiği üzere doğrudan uluslararası ilişkilere yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmıştı (Potter, 1923: 386). Epistemolojik ve ontolojik anlamdaki bu katkıların sayesinde disiplin giderek geliyordu. 1919 yılında Galler'de kurulan ilk kürsünün ardından, ikinci kürsü, Philip Noel-Baker'in başkanlığında 1923 yılında Montague Burton'un finansal desteği ile *London School of Economics*'de kuruldu. Bunu 1930 yılında Oxford Üniversitesi'nde kurulan kürsü takip etti. Aynı dönemde ABD'de University of South California (USC) Rektörü, R. B. von KleinSmid, 1920 yılında düzenlenen Pan-Amerikan Eğitim Konferansı'na ev sahipliği yaparak, Uluslararası İlişkiler eğitimine büyük önem verilmesi gerektiğini vurgulayarak, 1924 yılında daha sonra USC School of International Relations adını alacak olan *Los Angeles University of International Relations* kürsüsünü kurdu (usc.edu/dept/LAS/ir/general/history).

Üniversite çatısı altında kurulan bu kürsülerin dışında üniversite dışı kurumlarda da uluslararası ilişkiler ile ilgili yapılan çalışmalar paralel olarak giderek hızlanıyordu. Londra'da *Royal Institute of International Affairs* ya da diğer ismi ile *Chatham House* (1920), New York'ta *Council on Foreign Relations* (1921) ve son olarak da, 1927 yılında Cenevre'de kurulan, *Institut universitaire de hautes études internationales* disiplinin gelişimi açısından çok önemli bir bilgi birikimi sağlıyorlardı (Yurdusev, 1996: 27). Aslında iki savaş arası dönemde uluslararası politika alanında en önemli katkı, akademik dünyadan değil başta özellikle Londra'daki Chatham House ve New York'taki Council on Foreign Relations olmak üzere düşünce kuruluşlarından gelmiştir. Bu iki kurumun sorunların tanımlanması, uluslararası ilişkilere dair verilerin toplanması, analizlerin yapılması ve politika yapıcılara alternatif önerilerde bulunmaları anlamında önemli katkıları olmuştur (Pamar, 2002: 53–55; Morgan, 1979: 241).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan disiplinin gündemini daha çok savaş, çatışma, işbirliği ve barış konuları meşgul ediyordu (Rues-Smit, 2001: 573). Zira iki savaş arası dönemde yapılan çalışmaların optimistik bir saik ve moral öğeleri göz önünde bulundurarak, uluslararası hukuk ve örgütlenme üzerine yoğunlaştığını görüyoruz (Thompson, 1952: 437). Disiplinin ilk yıllarında verilen Uluslararası İlişkiler eğitiminde vurgulanan temel unsurlar da bu yoğunlaşmanın nedenini açıklıyor. Bu temel unsurları şöyle sıralayabiliriz; i- uluslararası işbirliği dâhilinde şekillenecek uluslararası çıkarların tespit edilmesi, ii- insanlığın ortak değerlerinin vurgulanması, iii- insanlar arasında başta din ve ırka dair ayrımlar olmak üzere temel farklılıkların ilişkilerin geliştirilmesinde arka plana itilmesi, iv- insanlık tarihinin ortaklığı ve son olarak da v- bir ulusun kazancı yerine tüm uluslararası toplumun kazanabileceği imkânların tespit edilmesi (Evans, 1923: 251).

İlk kürsülerin ABD ve özellikle İngiltere'de kurulması ve çalışmaların bu iki ülkede yoğunlaşması disiplinin bugününü bile etkileyebilecek bir formasyona sahip olmasına yol açmıştır (Brown, 2002: 57). Çünkü hem kuramsal anlamda hem de kurumsal bazda disiplinin gelişiminin B. Avrupa -daha spesifik olarak da İngiltere'de- filizlenmeye başlaması ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra global bir bakış açısına sahip ABD'nin ağırlığını daha da hissettirmesiyle; Uluslararası İlişkiler disiplini Anglo-Saxon bir disiplin haline dönüşmeye başladı (Holden, 2002: 256). İngiltere'deki çalışmalar ile ete kemiğe bürünen disiplinin merkezi zamanla global güç olma yarışına paralel olarak İngiltere'den ABD'ye doğru kaymış ve II. Dünya Savaşı ile birlikte de ABD, disipline tam anlamıyla hakim olmuştur (Knutsen, 1992: 197–198).¹² ABD'deki çalışmaların yoğunlaşması, disiplinin gündeminin de zenginleşmesine yol açmış ve uluslararası hukuk ve diplomasi tarihinin dışında da konu başlıkları uluslararası ilişkiler eğitiminde yer almaya başlamıştır. Örneğin 1955 yılında A. Fernbach, ABD'de Uluslararası İlişkiler doktorası yapan bir öğrencinin 4 başlıkta eğitim aldığını belirterek bu başlıkları şöyle sıralıyordu; teori ve metodoloji, uluslararası hukuk ve diplomasi tarihi, uluslararası ilişkilerdeki ideolojik, kültürel ve psikolojik faktörler ve son olarak da uluslararası finans ve ticaret (Frenbach, 1955: 284). Öte yandan özellikle II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından ABD üniversitelerinde kurulan Ulusla-

¹² Uluslararası İlişkiler disiplinini bizim tezimizin aksine ABD'de doğduğu ancak disiplin içinde bir ABD hegemonyasının asla iddia edilemeyeceği ve başta Spykman, Morgenthau, Brzezinski, Kissinger, Wendt ve daha birçoklarının Avrupa orijinli olduğu yönündeki tezler için bakınız, (Volten, 2004: 3).

rarası İlişkiler bölümlerinin müfredatlarının Siyaset Bilimi alanında olduğu kadar akademisyenler yetiştirmekten çok öğrencileri genellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren kamu kurumlarına ve özel kuruluşlara hazırladığı da bir gerçektir (Wallce, 1947: 5).

ABD’de, daha çok *policy-oriented* eksenli gelişen disiplindeki Amerikan hegemonyasının¹³ dışında, kısırda olsa İskandinav katkısı¹⁴ ve Raymond Aron, Pierre Renouvin, Marcel Merle gibi isimlere rastladığımız ve Yapısalcılığın önemli temsilcilerini de gördüğümüz Fransa katkısı gözden kaçırılmamalıdır (Friedrichs, 2001: 118; kent.ac.uk/politics). Ancak başta Fransa olmak üzere Kıta Avrupa’sındaki akademik dünya, Uluslararası İlişkiler disiplininin otonomisini ilan ettiğini ‘algılamakta’ biraz zorlandılar. Örneğin Fransızlar disiplinin Anglo-Saxon niteliğinden çok rahatsız olmakla birlikte 1990’lı yıllara kadar kendi kimliği olan bir Fransız Uluslararası İlişkiler bakış açısını asla yansıtamadılar. Aynı şeyleri İtalya ve Almanya için de söylemek yanlış olmayacaktır (Jørgensen, 200: 14–16).¹⁵ Soğuk Savaş sürecince doğa bilimlerinde ABD ile yarışan hatta kimi zaman birçok konuda ABD’den daha iyi bir performans sergileyen Sovyetler Birliği’nde bile sosyal bilimlerde ve özelde de Uluslararası İlişkiler çalışmaları konusunda 1960’lı yıllara kadar önemli adımların atıldığını söyleyebilmek çok zor. Sovyetler Birliği’nde ilk Uluslararası İlişkiler kürsüsü ancak 1943 yılında Moskova Devlet Üniversitesi’nde tesis edilebilmiştir (Lebedeva, 2004: 263; Zimmerman, 1969: 52–70). Japonya’da ise Uluslararası İlişkiler çalışmaları 1920’li yıllarda Kamikawa Hikomatsu, Masamichi ve Shinobu Junpei’nin çalışmaları ile siyasi tarih, siyaset bilimi ve uluslararası hukuk alanlarında başlamış olsa da asıl gelişimini 1950’li yıllardan sonra göstermiştir. Çin de ise ilk kürsüler ancak 1960’lı yılların ortasında açılmıştır (Huang, 2007: 179).

¹³ Bugün bu hegemonya hala devam etmektedir. Örneğin Ole Wæver, disiplinin en etkili 8 dergisi üzerine yaptığı analizde Amerikalı akademisyenlerin büyük bir ağırlığı olduğunu sayısal verilerle kanıtlamaktadır (Wæver, 1998: 687–727). Yine 1985 tarihli çalışmasında Holsti, 1970’lerden beri 8 ülkede yayınlanan Uluslararası İlişkiler çalışmalarında Amerikalı akademisyenlerin çalışmalarının %80 oranında referans aldığını tespit etti (Holsti, 1985: 160). Ayrıca bakınız: Crawford&Jarvis, 2001; Bilgin, 2008: 5–8).

¹⁴ 1990’lı yılların başından itibaren İskandinav ülkelerinin katkısı giderek artmaya başladı. Çeşitli ekol ve okullar çıkarmaya başlayan bu ülke akademisyenleri özellikle Postpozitivist uluslararası ilişkiler çalışmalarına önemli katkılar sağladılar (Breitenbauch&Wivel, 2004: 414–443).

¹⁵ Disiplinin Avrupa’daki gelişim sürecini analiz ettiği kapsamlı çalışmasında Gareau, Uluslararası İlişkiler çalışmaların Kıta Avrupa’sında 1960’ların ortasına kadar gelişmediğini, ABD’de kurulan kürsülerin benzerlerinin ancak 1960’lı yıllarda Fransa, Almanya ve İtalya’da kurulduğunu vurgulamıştır (Gareau, 1981: 784–793).

Sonuç Yerine: Disiplinin Tarihini Teorik Tartışmalar Üzerinden Yazmak

Birinci Dünya Savaşı ile saflarını netleştirip, bir anlamda kimliğini kazanmaya başlayan Uluslararası İlişkiler disiplini, asıl gelişimini ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra göstermiştir.¹⁶ İki savaş arası dönemde XIX. yüzyılın sonlarındaki barış hareketlerinden esinlenen ve bu çerçevede uluslararası hukuk ve örgütlenme üzerine yoğunlaşan disiplin mensupları (Fox, 1949: 68), II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası sistemin yapısında yaşanan büyük dönüşümlerden derinden etkilenmiştir (Duchene, 1973: 61–64). Disiplinin köklerini oluşturan gelenek, disiplinin otonomisini kazanması ile büyük tartışmaların (*great debates*) ortaya çıkmasına yol açmış (Evans, 1972: 722) ve kurulduğu andan bugüne uzanan çizgide, büyük tartışmalar üzerinden disiplinin tarihini yazmak bir gelenek haline almıştır. Her ne kadar disiplin içinde tam bir oyaşmanın olduğunu söyleyebilmek zor olsa da Uluslararası İlişkiler disiplinin yaklaşık bir asırlık tarihinde üç büyük tartışmanın olduğu kabul edilmektedir.

Disiplinin kurucu tartışması olarak adlandırılan İdealizm-Realizm tartışması disiplinde yaşanan üç büyük tartışmanın ilkinin teşkil etmektedir. Uluslararası ilişkilerin açıklanmasında ve analiz edilmesinde, başta savaş olmak üzere birçok sorunun çözümünde kullanılabilir reçetelerin neler olabileceği gibi temel konularda farklı bakış açılarına sahip bu iki paradigma tek bir sepette toplanarak 'Geleneksel' Uluslararası İlişkiler teorilerini oluştururlar. Aslında İdealistler ve Realistler kendilerini aynı kefeye koymasalar da, II. Dünya Savaşı sonrası disiplinde ağırlığını hissettiren Davranışsalcılar kendilerinden önceki dönemi *Geleneksel*, bu dönemdeki çalışanları da *Gelenekselciler* olarak tanımlamışlardır (Özlük, 2008: 317). Aktör olarak ulus-devleti, zemin olarak Avrupa'yı, özerk bir alan olarak politikayı, metodolojik olarak da tarihsel analizi seçmiş olan bu iki 'ayrı' yaklaşımın ayrılıklarının görüntüden ibaret olduğunu vurgulayan (Denemark, 1999: 43) ve 1919–1950 yılları arasında disiplinin gündemini etkileyen ilk tartışmanın aslında hiç yaşanmadığını da iddia edenler yok değildir. Örneğin B. Schmidt ve S. Smith, İdealist ve Realist bakış açılarının varlığını kabul etmekle birlikte, disiplinin 1919'dan çok önce zaten şekillenmeye başladığını bu yüzden İdealizm'in disiplinin kurucu unsuru olarak görülmesinin *mit* olduğunu ve bu

¹⁶ Uluslararası İlişkiler teorilerine yönelik çalışmaların I. Dünya Savaşı'ndan sonra değil ancak 1950'lerin ortalarından itibaren özellikle ABD'de yaygınlaşmaya başladığına dair tespitler için bakınız, (Bull, 2001: 57; Hoffmann, 1969: 31–32; Hobson, 2001: 395–414; Eralp, 1996: 57–88).

mitin disiplinin tüm tarihini ve bugünkü tartışmaları derinden etkilediğini de belirtmiştir (Schmidt, 2002: 13–14). Ashworth de benzer bir düşünce ile iki savaş arası dönemi İdealizm-Realizm tartışması zemininden okumanın, disiplinin gerçek doğasını göz ardı etmemize yol açtığını vurgulamıştır (Ashworth, 2002: 44). Ancak bu ya da benzer çekincelerin olduğunu not etmek ilk büyük tartışmanın olmadığı şeklinde yorumlanamaz. Bu tartışma sadece disiplinin terminolojisini yerleştirmekle kalmamış aynı zamanda disiplinin sınırlarını da çizmiştir. Başka bir ifade ile İdealizm-Realizm tartışması disipline bağımsız bir hüviyet kazandırmıştır (Çalış&Özlük, 2007: 226). Öte yandan tüm eksikliklerine, teşhisçi, tanımlayıcı ve dış politika yönlü yazıma (Cable, 1981. 312–133; Holsti, 1998: 19), disiplin içinde kavramsal oydaşmayı sağlayamamış olmalarına, disipline nüfuz etmiş siyaset felsefesi, hukuk ve tarih ağırlığını yeterince temizleyememiş olmalarına, metodolojiye dair neredeyse hiçbir atıfta bulunmamalarına rağmen (Ferguson&Mansbach, 1988: 13) İdealizm ve Realizm -bu aksak yanları ile bile- Uluslararası İlişkiler öğrencilerine çok değerli bir miras bırakmıştır (Griffiths, 1992). Bu mirasın bir uzantısı olarak disiplinin kurucu tartışmasının eksik yönleri üzerinden kaynağını alan ve Uluslararası İlişkiler’de paradigmatik/bilimsel/metodolojik bir “devrim” yapan Davranışsalcılık II. Dünya Savaşı’ndan sonra ağırlığını hissettirmeye başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni bir dünya şekillenirken İdealizm-Realizm tartışmasının yeni dönemi analiz etmek konusunda anakronik kalması ve disiplinin metodolojik sorunlarının ihmal edilmiş olması gerçeğinden beslenen Davranışsalcılık özellikle Amerikalı akademisyenler arasında geniş bir taraftar toplamaya başladı. XX. yüzyılın başından itibaren sosyal bilimlerin birçok alanında (özellikle Psikoloji, Sosyoloji ve Siyaset Bilimi) bilimsel bir devrim yapmaya aday oldukları sloganı ile kendi disiplinleri içerisinde taraftar toplamaya başlayan Davranışsalcılar, bu yolda önemli adımlar kat ederek Uluslararası İlişkiler disiplinde bilimsel/metodolojik bir devrim gerçekleştirmişlerdir (Özlük, 2006: 6). Her ne kadar kendi içlerinde de hangi metotların kullanılacağı ile ilgili önemli farklılıklar olsa da (Ferguson&Little, 2004: 3) Davranışsalcılar, Realizmin determinizmini, güç ile örülmüş uluslararası ilişkiler mantığını ve “bیلardo topu” yaklaşımını açıkça reddettiler (Hollis&Smith, 2000: 853). Doğa bilimlerinde kullanılan yol ve yöntemlerin Uluslararası İlişkiler çalışmalarında da kullanılabileceğini ileri sürerek, istatistiksel olarak ifade edilebilecek ve bu anlamda da ampirik ilişkilere dayalı bir uluslararası politika kurgulamaya çalıştılar (Porter, 1994: 107).

Bu devrimi kabul etmeyen ve Davranışsalcılığı disiplinin maruz kaldığı en büyük tehdit olarak algılayan Gelenekselciler, ikinci büyük tartışmanın diğer tarafını oluşturmuştur (Bull, 1966: 361–377; Joynt&Corbett, 1978: 49–52; Puchala, 1990: 63; Rosenau, 1965: 519–520; Forsyth, 1978: 411; Dunne, 1995: 125–157). Bu tartışma 1950–1970 yılları arasında etkili olmuş ve 1970’li yıllardan sonra bir anda disiplinin gündeminden düşmüştür (Puchala&Fagan, 1974: 247; Smith, 1997: 262).

1970’li yıllarda disiplinin gündemi çeşitlenmiş ve M. Banks’ın sıkça referans gösterilen tanımlaması ile disiplin bu dönemde “paradigmalar arası tartışmaya” (*inter-paradigm debate*) ev sahipliği yapmıştır. Banks, bu dönemin (Neo)Realizm, Pluralizm ve Yapısalcılık arasında yaşanan bir tartışma dönemi olduğunu vurgulamıştır (Banks, 1985: 7–27). Kimilerinin 3. büyük tartışma olarak adlandırdığı bu dönem aslında bir anlamda İdealizm’in ve Realizm’in türevlerinin dönemin koşullarında yeniden yorumlandığı bir tartışma olarak da okunabilir.¹⁷

Pozitivizm-Postpozitivizm tartışması olarak da adlandırılan üçüncü büyük tartışma, Postpozitivistlerin disiplinin gündemine hâkim olmuş pozitivist temayüle karşı eleştirileri üzerinden doğmuştur (Lapid, 1989: 238; Navon, 2001: 611; Bostanoğlu, 1995: 108). Pozitivizmin eleştirisi üzerinden başlayan dağınık anti/*counter*-Pozitivist eğilim 1980’li yılların başından itibaren yeni bir paradigma altında toplandı. Akademik dünya İdealizm-Realizm ve Gelenekselcilik-Davranışsalcılık tartışmasının ardından bir kez daha ikiye bölündü. Kimileri bu bölünmeyi içeridekiler-dışarıdakiler (Hollis&Smith, 1990: 1), kimileri disiplindeki muhalif düşüncenin (*dissident thought*) doğuşu (Ashley&Walker, 1990: 260) olarak adlandırırken, kimileri de bölünmenin adına Rasyonalistler-Reflektivistler (Keohane, 1988: 380) adını verdi. Ama bu bölünme için en sık kullanılan tanımlama Pozitivizm-Postpozitivizm bölünmesidir.

1980’li yılların ortalarından itibaren ve özellikle de Soğuk Savaş’ın sonra ermesi ile birlikte, 1970’li yıllarda ses getiren başta Neo-Realizm, Pluralizm, Yapısalcılık, (Neo) Liberalizm, Bağımlılık Okulu, (Karmaşık)Karşılıklı Bağımlılık, (Neo) Fonksiyonalizm ve daha birçok yaklaşım,

¹⁷ Yine bu dönemde iki savaş arası dönemde yaşanan İdealizm-Realizm tartışmasının bir türevi olarak değerlendirilen ve Neo-Neo tartışması olarak adlandırılan Neorealizm-Neoliberalizm tartışmasının da disiplinin gündemini önemli ölçüde meşgul ettiğini not etmeliyiz (Baldwin, 1993: 4–8; Lamy, 2005: 215).

*problem solving*¹⁸ bir saik ve pozitivist motiflerle işlenmişti. Bu yaklaşımlar ne iki kutuplu dünyanın sonunu ne de yeni dönemin bürüneceği yeni hali öngöremedi (Smith, 2007: 5). Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte küreselleşmenin de getirileri sonucu ulus-devletin paranoid bir dürtü ile koruduğu sınırlarının geçilmezliği aşılmaya başlanmış, tarihin sonu ilan edilmiş, Realizm'in şiddetle savunduğu ulvi ve süfli politika ayrımı anlamsızlaşmış, kısacası dünyanın gündemi çeşitlenmişti. Bu çeşitlilik pratik anlamda yeni bir Orta Çağ'ın (*neo-medievalism*) yaşanmasına yol açarken (Friedrichs, 2001: 475), epistemeye dair yeni açılımlarla disiplinin gündeminde de bir zenginlik görülmeye başlanmıştır. Artık daha önceden Siyaset Bilimi, Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler'in alt çalışma konularından “ekolojik sorunlar, insan hakları, kimlik ve kültürel faktörler, toplumsal cinsiyet, göç, dil, bilgi ve iktidar ilişkileri” vs. gibi konu başlıkları büyük bir ilgi görmeye ve her biri özgün bir teorik yaklaşım olarak disiplindeki yerlerini almaya başladı. Eleştirel Teori, Postyapısalcılık, Postkolonyalizm, Feminizm, Yeşil Politika (*green politics*), Postmodernizm ve Konstrüktivizm¹⁹ gibi teoriler ve Eleştirel Jeopolitik²⁰, Eleştirel Güvenlik gibi perspektifler, Postpozitivist çağın sütunlarını oluşturuyordu (Özlük, 2007: 2000).

Postpozitivist yaklaşımlar anti-özcü olmaları ve devlet merkezli bir analiz yapmamaları anlamında önceki dönemden ayrılmaktadır (Debrix, 200: 3–4). Gerçeklik, rasyonalite, tarafsızlık, doğru ve nesnellik gibi başlıkları “bilimsellik”, doğu-batı, biz-öteki, kadın-erkek, kimlik-farklılık, olay-değer, iç-dış gibi ayrımları ise “daha anlaşılır” bir dünya sloganı ile içselleştirmeye çalışan Pozitivizmi Derridacı anlamda yapısökümüne²¹ uğratan Postpozitivist yaklaşımlar, disiplinin gündemini kökten değiştirmiştir (Tickner, 2000: 451; Haacke, 1996: 256). Postpozitivistler disiplinin sadece epistemik, ontolojik ve aksiyolojik temellerini sorgulamakla kalmamış aynı zamanda disiplinde alternatif teorik yaklaşımların varlığını da mümkün kılmıştır (Jarvis, 2000:

¹⁸ Horkheimer'dan ödünç aldığı tanımlama ile Robert Cox, teoriyi problem çözücü ve eleştirel teori olarak ikiye ayırıyor ve aslında pozitivistler ile Postpozitivistler arasındaki ayrımın başlangıç noktasını tespit ediyordu (Cox, 1996: 89).

¹⁹ Disiplinde kimileri Konstrüktivizmi de Postpozitivist bir yaklaşım olarak değerlendirmektedir. Ancak Konstrüktivizm kullandığı metodoloji bakımından reflektivist, fakat savunduğu argümanlar bakımından ise rasyonalistlere yakındır. Konstrüktivizm'in en önemli temsilcilerinden biri olan Wendt'in açıkça “ben bir pozitivistim” demesi de Konstrüktivizmi bu sınıflandırmanın ve tabi ki bu çalışmanın dışında bırakmaktadır (Wendt, 2001: 39). Konstrüktivizm'in Pozitivistler ile Postpozitivistler arasında “orta yol” olduğuna dair tespitler için bakınız. (Adler, 1997: 319–363; Zehfuss, 2002: 251).

²⁰ Eleştirel Jeopolitik için bakınız (Çalış&Özlük, 2007: 189–198).

²¹ Derrida, yapısökümün genel kanılarına sarstığını ve onları güvenli yerlerinden çıkardığını savunmaktadır (Derrida, 1974: 73).

19). Postpozitivist yaklaşımlar her ne kadar öz olarak derin bir felsefik açılıma ve geçmişe sahip olmamasına rağmen disiplinin dominant paradigması olan Realizm'in ve türevlerinin ürettiği ve bizim içselleştirdiğimiz mitleri, epistemolojik varsayımları, belirli bir gruba hizmet eden somut gerçeklikleri dekonstrüktive etmeye çalışıyor. Ancak Postpozitivistlerin tüm çabalarına rağmen ne yazık ki (Neo)Realizm disiplinin dominant paradigması olmaya devam etmektedir. Bu anlamda disiplinde bir çeşitliliğe ve ilerlemeye şahitlik etmekten çok uzağız. Peleponesyza Savaşları Tarihi'ni, Prensi, Leviathan'ı kütüphanemizin nadide parçası olarak görmeye devam ettiğimiz sürece daha çok uzakta kalacağımız da aşikâr.

Kaynakça

- Abrams Irwin (1957); "The Emergence of the International Law Societies", *The Review of Politics*, Vol. 19, No. 3.
- Adler Emanuel (1997); "Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics", *European Journal of International Relations*, Vol. 3, No. 3.
- Arı Tayyar (2002); *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Arıboğan Deniz Ü. (1998); *Kabileden Küreselleşmeye Uluslararası İlişkiler Düşüncesi*, İstanbul, Sarmal Yayınevi.
- Arrighi Giovanni (2000); *Uzun Yirminci Yüzyıl: Para, Güç ve Çağımızın Kökenleri*, çev. Recep Boztemur, Ankara, İmge Kitabevi.
- Ashley Richard K.R.B.J. Walker (1990); "Introduction: Speaking the Language of Exile: Dissident Thought in International Studies", *International Studies Quarterly*, Vol. 34, No. 3.
- Ashworth Lucian M. (2002); "Did the Realist-Idealist Great Debates Really Happen? A Revisionist History of International Relations", *International Relations*, Vol. 16, No. 1.
- Baldwin David (1993); *Neo-Realism and Neo-Liberalism: The Contemporary Debate*, New York: Columbia University Press.
- Banks Michael (1985); "The Inter-Paradigm Debate", M. Light, A. J. R. Groom (ed.), *International Relations: A Handbook of Current Theory*, London, Pinter Publishers.
- Bilgin Pınar (2008); "Thinking Past Western IR?", *Third World Quarterly*, Vol. 29, No. 1.
- Boesche Roger (2003); "Kautilya's Arthashastra on War and Diplomacy in Ancient India", *The Journal of Military History*, Vol. 67, No. 1.
- Bostanoğlu Burcu (1995); "International Relations Theory As Social Science", *Turkish Yearbook of International Relations*, Vol. 25.
- Brecher Michael (1999); "International Studies in the Twentieth Century and Beyond: Flawed Dichotomies, Synthesis, Cumulation: ISA Presidential Address", *International Studies Quarterly*, Vol. 43, No. 2.

- Breitenbauch Henrik Ø., Anders Wivel (2004); "Understanding National IR Disciplines Outside the United States: Political Culture and the Construction of International Relations in Denmark", *Journal of International Relations and Development*, Vol. 7, No. 4.
- Brown Chris (2002); *Sovereignty Rights and Justice: International Political Theory Today*, Cambridge, Polity Press.
- Brown Chris, Kirsten Ainley (2005); *Understanding International Relations*, London, Palgrave ve Macmillan.
- Bull Hedley (1966); "International Theory: The Case for A Classical Approach", *World Politics*, Vol. 18, No. 3.
- Bull Hedley (2001); "Theory of International Politics 1919–1969", Andrew Linklater (ed.), *International Relations: Critical Concepts in Political Science Vol. I*, New York, Routledge.
- Burchill Scott (2001); *Theories of International Relations*, New York, Palgrave.
- Buzan Barry, Richard Little (1994); "The Idea of International System: Theory Meets History", *International Political Science Review*, Vol. 15, No. 3.
- Cable James (1981); "The Useful Art of International Relations", *International Affairs*, Vol. 57, No. 2.
- Campbell Gordon (2003); "Uluslararası İlişkiler: Britanyalı Bakış Açısı", A. Kaya, G. G. Özdoğan (ed.), *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar*, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Conway Stephen (1987); "Bentham versus Pitt: Jeremy Bentham and British Foreign Policy 1789", *The Historical Journal*, Vol. 30, No. 4.
- Cox Robert W. (1996); *Approaches to World Order*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Cox Robert W. (2007); "The International in Evolution", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 35, No. 3.
- Crawford Robert M. A., Darry S. L. Jarvis (2001); *International Relations Still an American Social Science?*, New York, State University of New York Press.
- Çalış Şaban, Erdem Özlük (2007); "Jeopolitik: Mekânın Siyasallaştırılması ve Suiistimali", Zeynep Dağı (ed.), *Uluslararası Politikayı Anlamak*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Çalış Şaban, Erdem Özlük (2007); "Uluslararası İlişkiler Tarihinin Yapısökümü: İdealizm-Realizm Tartışması", *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No. 18.
- Debrix François (2003); "Language, Neofoundationalism, International Relations", François Debrix (ed.), *Language Agency and Politics in a Constructed World*, New York, M.E. Sharpe.
- Denemark Robert A. (1999); "World System History: From Traditional International Politics to the Study of Global Relations", *International Studies Review*, Vol. 1, No. 2.
- Derrida Jacques (1974); *Of Grammatology*, Baltimore, John Hopkins University Press.
- Dessler David (1989); "What's at Stake in the Agent-Structure Debate?", *International Organization*, Vol. 43, No. 3.
- Duchene Francois (1973); "The Study of International Affairs", *International Affairs*, Vol. 49, No. 1.

- Dunn Frederick S. (1948); "The Scope of International Affairs", *World Politics*, Vol. 1, No. 1.
- Dunne Andrew P. (1996); *International Theory: To the Brink and Beyond*, Westport, Greenwood Press.
- Dunne Timothy (1995); "International Society: Theoretical Promises Fulfilled?", *Cooperation and Conflict*, Vol. 30, No. 2.
- Eralp Atila (1996); *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Evans Graham (1972); "Some Problems with a History of Thought in International Relations", *International Relations*, Vol. 4, No. 6.
- Evans Jessie C. (1923); "Teaching International Relations Through the Social Studies", *Historical Outlook*, Vol. 14, No. 7.
- Ferguson Yale H., Richard W. Mansbach (1988); *The Elusive Quest: Theory and International Politics*, Columbia, University of South Carolina Press.
- Ferguson Yale, Richard Little (2004); "From International Politics to Global Politics: An Evolving Field", *Fifth Pan European International Relations Conference Paper*, Hague, September.
- Finnegan Richard (1971); *International Relations: Profile of A Discipline*, Unpublished PhD Thesis, Florida, Florida State University.
- Forsyth Murray (1978); "The Classical Theory of International Relations", *Political Studies*, Vol. 26, No. 3.
- Fox William T. (1949); "Interwar International Relations Research: The American Experience", *World Politics*, Vol. 2, No. 1.
- Frenbach Alfred (1955); "The Doctorate in International Affairs", *The Journal of Politics*, Vol. 17, No. 2.
- Friedrichs Jörg (2001); "International Relations Theory in France", *Journal of International Relations and Development*, Vol. 4, No. 2.
- Friedrichs Jörg (2001); "The Meaning of New Medievalism", *European Journal of International Relations*, Vol. 7, No. 4.
- Gareau Frederick H. (1981); "The Discipline International Relations: A Multinational Perspective", *The Journal of Politics*, Vol. 43, No. 3.
- Gaubatz Kurt T. (2001); "The Hobbesian Problem and the Micro Foundations of International Relations Theory", *Security Studies*, Vol. 11, No. 2.
- Gelber Harry (2006); "Intellectuals and International Relations", *Foreign Affairs*, Vol. 50, No. 12.
- Grant A. J. vd. (1916); *An Introduction to the Study of International Relations*, London, Macmillan.
- Griffiths Martin (1992); *Realism, Idealism and International Politics: A Reinterpretation*, London, Routledge.
- Groom A. J. R., "The Study of International Relations in France", kent.ac.uk/politics/research/kentpapers/groom4.html
- Haacke Jurgen (1996); "Theory and Praxis in International Relations: Habermas, Self-Reflection, Rational Argumentation", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 25, No. 2.

- Halliday Fred (1990); "The Pertinence of International Relations", *Political Studies*, Vol. 38, No. 3.
- Heatley David P. (1919); *Diplomacy and the Study International Relations*, London, Oxford University Press.
- Hobson John M. (2001); "The Second State Debate in International Relations: Theory Turned Upside-Down", *Review of International Studies*, Vol. 27, No. 3.
- Hoffmann Stanley (1969); "Theory and International Relations", James Rosenau (ed.), *International Politics and Foreign Policy*, New York, The Free Press.
- Holcombe Arthur N. (1965); "Edwin Ginn's Vision of World Peace", *International Organization*, Vol. 19, No. 1.
- Holden Gerard (2002); "Who Contextualizes the Contextualizers? Disciplinary History and the Discourse About International Relations Discourse", *Review of International Studies*, Vol. 28.
- Hollis Martin, Steve Smith (1990); *Explaining and Understanding International Relations*, New York, Clarendon Press.
- Hollis Martin, Steve Smith (2000); "The International System", Andrew Linklater (ed.), *Critical Concepts in Political Science Vol. III*, New York, Routledge.
- Holsti Kalevi J. (1985); *The Dividing Discipline: Hegemony and Diversity in International Theory*, Boston, Allen and Unwin.
- Holsti Kalevi J. (1998); "Scholarship in An Era of Anxiety: The Study of International Politics During the Cold War", Tim Dunne, et al. (ed.), *The Eighty Years' Crisis: International Relations 1919-1999*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Huang Xiaoming (2007); "The Invisible Hand: Modern Studies of international Relations in Japan, China, and Korea", *Journal of International Relations and Development*, Vol. 10, No. 2.
- Hwang Philip Ho (1979); "What is Mencius' Theory of Human Nature?", *Philosophy East and West*, Vol. 29, No. 2.
- Jarvis D.S.L. (2000); *International Relations and the Challenge of Postmodernism: Defending the Discipline*, South Carolina: University of South Carolina Press.
- Jørgensen Knud Erik (2000); "Continental International Relations Theory: The Best Kept Secret", *European Journal of International Relations*, Vol. 6, No. 1.
- Joynt Carey B., Percy E. Corbett (1978); *Theory and Reality in World Politics*, London, MacMillan.
- Keohane Robert O. (1988); "International Institutions: Two Approaches", *International Studies Quarterly*, Vol. 32, No. 4.
- Kratochwill Friedrich (2007); "Re-thinking the "inter" in International Politics", *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 35, No. 3.
- Krippendorff Ekkehart (1989); "The Dominance of American Approaches in International Relations", Hugh C. Dyer, Leon Mangasarian (ed.), *The Study of International Relations: The State of the Art*, London, Macmillan.
- Lamy L. Steven (2005); "Contemporary mainstream Approaches: Neo-Realism and Neo-Liberalism", John Baylis, Steve Smith (ed.), *The Globalization of World Politics*, New York, Oxford University Press.

- Lapid Yosef (1989); "The Third Debate: On the Prospects of International Relations Theory in a Post-Positivist Era", *International Studies Quarterly*, Vol. 33, No. 3.
- Lebedeva Marina M. (2004); "International Relations Studies in the USSR/Russia: Is there a Russian National School of IR Studies?", *Global Society*, Vol. 17, No. 3.
- Linklater Andrew, John MacMillan (1995); "Introduction: Boundaries in Question", John MacMillan, Andrew Linklater (ed.), *Boundaries in Question: New Directions in International Relations*, London, Pinter.
- Little Richard (1999); "Historiography and International Relations", *Review of International Studies*, Vol. 25, No. 2.
- Long David, Brian C. Schmidt (2005); "Introduction", David Long, Brian C. Schmidt (ed.), *Imperialism and Internationalism in the Discipline of International Relations*, New York: Suny Press.
- Morgan Roger (1979); "To Advance the Sciences of International Politics: Chatham House's Early Research", *International Affairs*, Vol. 55, No. 2.
- Morgenthau Hans J. (1970); "International Relations 1965–1969", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, No. 390.
- Navon Emmanuel (2001); "The Third Debate Revisited", *Review of International Studies*, Vol. 27, No. 4.
- Neumann Iver B. (2003); "The English School on Diplomacy: Scholarly Promise Unfulfilled", *International Relations*, Vol. 17, No. 3.
- Olson William C., A. J. R. Groom (1991); *International Relations Then and Now: Origins and Trends in Interpretation*, London, Harper Collins Academic.
- Olson William C., Fred A. Sondermann (1966); *The Theory and Practice of International Politics*, New Jersey, Prentice Hall.
- Özlük Erdem (2007); "Feminizm", Haydar Çakmak (ed.), *Uluslararası İlişkiler: Giriş, Kavram ve Teoriler*, Ankara, Platin.
- Özlük Erdem (2006); *Uluslararası İlişkiler Disiplininde Gelenekselcilik, Davranışsalcılık Tartışması ve Çağdaş Uluslararası İlişkiler Teorilerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi.
- Özlük, Erdem (2008); "Uluslararası İlişkiler Disiplininde Davranışsalcı Paradigmanın Anlamı, Kökeni ve Çatışma Çözümlemesi Örneğinde Davranışsalcılığın Katkısı", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No. 19.
- Parmar Inderjeet (2002); "Anglo-American Elites in the Interwar Years: Idealism and Power in the Intellectual Roots of Chatham House and the Council on Foreign Relations", *International Relations*, Vol. 16, No. 1.
- Polat Necati (2000); "Three Contemporaries: The International, Bentham, and De Sade", *Social Text*, Vol. 18, No. 4.
- Porter Brian (2002); "Lord Davies, E.H. Carr and the Spirit Ironic: a Comedy of Errors", *International Relations*, Vol. 16, No. 1.
- Porter Tony (1994); "Postmodern Political Realism and International Relations Theory's Third Debate", Claire Sjolander T., Wayne S. Cox (ed.), *Beyond Positivism: Critical Reflections on International Relations*, Boulder, Lynne Rienner.

- Potter Pitman B. (1923); "Political Science in the International Field", *The American Political Science Review*, Vol. 17, No. 3.
- Puchala Donald J. (1990); "Woe to the Orphans of the Scientific Revolution", *Journal of International Affairs*, Vol. 44, No. 2.
- Puchala Donald J., Stuart I. Fagan (1974); "International Politics in the 1970s: The Search for Perspective", *International Organization*, Vol. 28, No. 2.
- Reinsch Paul S. (1900); *World Politics at the End of the Nineteenth Century*, New York, Macmillan.
- Richardson James L. (2001); *Contending Liberalism in World Politics: Ideology and Power*, Colorado, Lynne Rienner Publishers.
- Roberts Adam (1991); "A New Age in International Relations?", *International Affairs*, Vol. 67, No. 3.
- Rosenau James N. (1965); "Behavioral Science and the Study of International Relations", *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 9, No. 4.
- Schmidt Brian C. (1998); "Lessons From the Past: Reassessing the Interwar Disciplinary History of International Relations", *International Studies Quarterly*, Vol. 42, No. 3.
- Schmidt Brian C. (2001); "On International Political Theory", *Reviews in Anthropology*, Vol. 30, No. 2.
- Schmidt Brian C. (2002); "Anarchy, World Politics and the Birth of a Discipline: American International Relations, Pluralist Theory and the Myth of Interwar Idealism", *International Relations*, Vol. 16, No. 1.
- Schmidt Brian C. (2002); "On the History and Historiography of International Relations", W. Carlsnaes, et al. (ed.), *Handbook of International Relations*, London, Sage Publications.
- Smit Christian R. "The Strange Death of Liberal International Theory", *European Journal of International Relations*, Vol. 12, No. 3.
- Smith Rogers M. (1997); "Still Blowing in the Wind: The American Quest for A Democratic, Scientific Political Science", *Daedalus*, Vol. 126, No. 1.
- Smith Steve (1994); "The Self-Images of a Discipline: A Genealogy of International Relations Theory" Steve Smith, Ken Booth, (ed.), *International Relations Theory Today*, Cambridge, Polity Press.
- Smith Steve (2000); "The Discipline of International Relations: Still an American Social Sciences", *British Journal of Politics and International Relations*, Vol. 2, No. 3.
- Smith Steve (2003); "International Relations and international relations: The Links Between Theory and Practice in World Politics", *Journal of International Relations and Development*, Vol. 6, No. 3.
- Smith Steve (2007); "Introduction: Diversity and Disciplinarity in International Relations Theory", Tim Dunne, et al. (ed.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, Oxford, Oxford University Press.
- Steans Jill, vd. (2005); *Introduction to International Relations: Perspectives and Themes*, Essex, Pearson Longman.

- Stirk Peter (2005); "The Westphalian Model, Sovereignty and Law in Fin-de-siècle German International Theory", *International Relations*, Vol. 19, No. 2.
- Thompson Kenneth W. (1952); "The Study of International Politics: A Survey of Trends and Development", *The Review of Politics*, Vol. 14, No. 4.
- Thompson Kenneth W. (1967); "The Empirical, Normative and Theoretical Foundations of International Studies", *The Review of Politics*, Vol. 29, No. 2.
- Tickner Ann J. (2003); "International Relations: Post-Positivist and Feminist Perspectives", R. E. Goodin, H. D. Klingemann, (ed.), *A New Handbook of Political Science*, Oxford, Oxford University Press.
- Torbjörn L. Knutsen (1992); *A History of International Relations Theory*, Manchester, Manchester University Press.
- Viotti Paul R., Mark V. Kauppi (1993); *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*, Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Vitalis Robert (2005); "Birth of A Discipline", David Long, Brian C. Schmidt (ed.), *Imperialism and Internationalism in the Discipline of International Relations*, New York, Suny Press.
- Volten Peter M. (2004); "Theory of International Relations in Europe: A Social Science Stillborn or Still Born and Raised in America?", *SGIR Conference Paper*, Hague.
- Wæver Ole (1998); "The Sociology of a Not So International Discipline: American and European Developments in International Relations", *International Organization*, Vol. 52, No. 4.
- Wallace Schuyler C. (1947); "School of International Affairs", *Columbia Journal of International Affairs*, Vol. 1, No. 1.
- Walsh Edmund A. (1922); *The History and Nature of International Relations*, New York, Macmillan.
- Wendt Alexander (1992); "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics", *International Organization*, Vol. 46, No. 2.
- Wendt Alexander (2001); *Social Theory of International Politics*, Cambridge, Cambridge University Press.
- White Brian (1997); "Diplomacy", John Baylis, Steve Smith (ed.), *The Globalization of World Politics*, New York: Oxford University Press.
- Yunping Wang (2005); "Are Early Confucians Consequentialists?", *Asian Philosophy*, Vol. 15, No. 1.
- Yurdusev Nuri A. (1996); "Uluslararası İlişkiler Öncesi", Atila Eralp, (ed.), *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Zehfuss Maja (2002); *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*, New York, Cambridge University Press.
- Zimmerman William (1969); "International Relations in the Soviet Union: The Emergence of a Discipline", *The Journal of Politics*, Vol. 31, No. 1.